

Ytligheter om Östasiatiska Museet

| av Magnus Fiskesjö

MEÐ ANLEDNING AV Lars Lönnroths tämligen tententiösa inlägg i Svensk Tidskrift (nr. 3–4, 2003) med en blandad kompott av faktafel och ytligheter om Östasiatiska Museet och dess samlingar, ber jag få göra ett par klargöranden, och samtidigt redovisa min syn på några av de i och för sig intressanta principfrågor som Lönnroth har som utgångspunkt. Hans starkt förenklade modell med stridande museiideal ("malpåse" eller "cirkusarena"), är tyvärr ordentligt missvisande och duger knappast som ersättning för en djupare, kritisk analys av nationalstatens museer och deras vara såsom essentiellt moderna institutioner i en ny global situation.

Sverige har ett internationellt ansvar för de unika samlingar ur Asiens kulturarv som kommit att förvaltas av vårt land.

Östasiatiska Museet har några av Europas absolut mest spännande och kulturellt värdefulla samlingar från

må så vara. Men det är nu en gång skattebetalarna som äger museet och som genom sina folkvalda beslut hur vi tar vårt ansvar. Att ta till sig internationell kritik, och inse att museet faktiskt måste både moderniseras och demokratiseras genom seriösa nyinvesteringar för att Sverige skall kunna stå för sitt förvaltare av dessa samlingar, det förtar heller inte på minsta vis det faktum att museets personal genom åren gjort ett fint arbete i många avseenden.

Vi ska inte glömma att personalen både varit och är mycket starkt begränsad på museet. Internationella besökare förvånas, förfäras och förundras över den glesa bemanningen. Den har förstås delvis sin förklaring i att museets samlingar av asiatica i det lilla landet Sverige länge betraktats som marginalia. Men låt oss också erkänna att museet självt under Kalla Krigets årtionden när det hade blivit omöjligt att fortsätta de tidigare fre-

男女元 男女元

bland annat antikens Kina, Japan, Indien, med mera. Att bevara, värda och visa dessa världsunika samlingar och med moderna hjälpmedel göra dem praktiskt tillgängliga både för allmänheten och det internationella forskarsamhället tillhör därmed självklart våra absolut främsta prioriteringar.

1997 riktades den kanske skarpaste kritik som ett svenskt statligt museum någonsin fått i internationella sammanhang mot presentationen av just dessa samlingar. En tremannakommission med bland annat en tidigare direktör för British Museum, föreslog en hel serie reformer. Man satte fingret på skriande brister i katalogiseringen av samlingarna, och dessutom – och först och främst – på museets dåligt informativa, tekniskt uttjänta, alltför stillastående, och "oacceptabelt elitistiska" basutställningar. Ord ochinga visor, alltså.

Ingen seriös skribent med ett ärligt intresse för Östasiatiska Museet eller för hur dessa samlingar förvaltas, bör undvika denna sakliga och välformulerade rapport – inte heller Lönnroth, som uppenbarligen missat de senaste årens utställningar på museet, aldrig tagit kontakt, och fundamentalt missförstått situationen.

Om man föredrar att stoppa ned huvudet i sanden,

kventa kontakterna med till exempel Kina, anammat en arbetsstil präglad av en tämligen inskränkt exklusivitet och svårtillgänglighet. Denna har faktiskt i sin tur bidragit till ett slags idyllisk avskärmning från det massiva Asien-intresse som svept fram genom samhället i stort. Hur skall vi annars förklara till exempel att statens stora Asienutredning för inte så många år sedan helt glömde av detta otroliga museum, som med sina världsunika Asiensamlingar självklart bör och skall lyftas fram som en svensk stolthet och en unik svensk, och global, "mötesplats Asien."

Efter 1999 har vi lagt i en annan växel. Just nu renoverar vi museet för att kunna driva en verksamhet med största möjliga öppenhet och tillgänglighet. Vi genomför en serie tunga byggåtgärder som designats för att ta emot och hantera föremål så som det anstår ett dynamiskt museum. Kombinerat med ett intensivt program för att äntligen katalogisera, ordna upp och digitalisera samlingarna innebär detta en högst påtaglig uppgradering av museet och en dramatisk demokratisering, till gagn både för den breda publiken och för forskarsamhället, som i praktiken i en helt annan utsträckning än hittills kan få tillgång till samlingarna.

男女元 男女元

Nästa steg är att renovera den föråldrade, utdömda presentationen av samlingarna vars otroliga potential bör frigöras i långt högra grad, inte minst då de rasande spännande arkeologiska samlingarna som i många fall legat glömda, vilande, okända. Självklart skall detta även i fortsättningen ske med korsbefruktning av korttidsutställningar och program som också speglar de allra senaste trenderna och dagsaktuella frågorna i Asien idag. Östasiatiska Museet är ju redan ett levande museum där intresset och respekten för Asiens kulturtraditioner naturligen föder ett aktivt engagemang för nuet. Så passar till exempel museets lyckosamma förvärv nyligen av klassiskt kinesiskt måleri självklart som hand i handske med att initiera paneldebatter om den pågående förstörelsen och utplundringen av Asiens kulturarv, eller med att vi samtidigt planerar en Manga-utställning, och så vidare.

Här tangerar vi Lönnroths svåraste missuppfattning. Han tycks vilja tro att museets samlingar enbart eller åtminstone i huvudsak skulle vara intressanta för den som ser asiatiska kulturföremål som orientaliska samlarobjekt. Egentligen är nog Lönnroth och jag överens om, att forntiden är intressant här och nu, och att också den klassiska östasiatiska arkeologin och konsten är intressant därför att Asiens kulturtraditioner är så kraftfullt vitala i Asien och därigenom fortsätter att ha betydelse för vår förståelse för Asiens utveckling i dagens värld, liksom för vår egen självförståelse. Men när Lönnroth kritiserar Östasiatiska Museet, så lägger han undan de måttstockar han använder för att döma museer med inhemska samlingar! Jag vill inte här ta upp utrymme med en ingående diskussion av den etiska problematiken med samlandet av illegalt utsmugglade fornsaker men vi bör notera att Östasiatiska Museets huvuduppgift faktiskt aldrig har varit att tjäna som referenskollektion för privata samlare eller objektskonnossörer (vilket för övrigt inte är detsamma som vetenskaplig forskning, som Lönnroth tycks vilja tro). Självklart är alla varmt välkomna till museet, men det är viktigt att inse att samlarens perspektiv är ett bland många möjliga, och det publika museets huvuduppgift är att vara en källa till kunskap om Asiens kultur och förstås om samspelet mellan Sverige och Asien. Det är i detta förmedlande syfte som samlingarna bevaras. Och det betyder i praktiken att vi måste erbjuda mera än föremål på rad, mer av information om deras kulturella betydelse. Vi ska öppna dörrar, inte stänga dem.

Visst tar sådan här modernisering tid. Fem år efter den skarpa internationella kritiken och mitt uppe i ett solitt ombyggnadsprogram har arbetet med att omstöpa museet nu äntligen kunnat påbörjas. Det kommer att ta många år, men som chef är jag stolt över förtroendet att leda arbetet och att få genomföra det tillsammans med en så kompetent, kvalificerad och engagerad grupp medarbetare som museets personal (om än vi är få till antalet för det tunga ansvar, som delegerats till oss genom Riksdagens och regeringens beslut att fortsätta driva museet. Jag är också stolt över min egen vetenskapliga bakgrund och profil, som ansluter direkt till källorna och själva fundamenten för Östasiatiska Museets unika samlingar.

Som antropolog, arkeolog, och sinolog, och med en demokratiskt motiverad museifilosofi om att öppna nya kunskapsvägar bortom elfenbenstornen, är jag själv särskilt glad över att kunna bygga vidare på de historiska banden mellan forskarkretsar i Asien och Sverige genom till exempel värdskapet för den internationella konferensen om Sydostasiens arkeologi i våras. Glädjen omfattar också Asia-Europe Museum Network, som vi har initierat och den lyckosamma nylanseringen av museets världsberömda vetenskapliga årsskrift *Bulletin of the Museum of Far Eastern Antiquities*, vars senaste tjocka sinologiska specialutgåva om antikens kinesiska kosmologier rönt stor internationell uppskattning för sin höga vetenskapliga kvalitet, och aktualitet. För att nämna några aktuella projekt.

Vår metod för en ny presentation av samlingarna är självklart att söka kombinera det allra senaste inom forskningen om innehållet med det allra bästa av utställningsarbete. Hur skulle ambitionen kunna vara annorlunda?

Den första basutställningen, "Kina Före Kina," producerar vi hand i hand med den nya generationen arkeologisk expertis i ursprungsländerna, samtidigt som vi involverar vår publik redan i förarbetet – inklusive skolan, barn och ungdom, de allra käraste, men för Östasiatiska Museets del, allra mest eftersatta publikgrupperna.

Sammanfattningsvis är publika museer förpliktigade att aktivt arbeta för att vara öppna för alla och för att de skall kunna ses och användas av alla och det gäller i allra högsta grad Östasiatiska Museet, detta närmast "osannolika" museum, som har såväl nationella som globala förpliktelser.

Magnus Fiskesjö (magnus.fiskesjo@ostasiatiska.se) är museidirektör vid Östasiatiska Museet.

Svar till Magnus Fiskesjö

Eftersom Magnus Fiskesjö inte talar om vad mina ”faktafel och ytligheter” skulle bestå av, och inte heller förklarar på vad sätt min bild av museisituationen i Sverige skulle vara ”ordentligt missvisande”, kan jag nöja mig med ett kort svar.

Vi tycks vara överens om att Östasiatiska museet förfogar över utomordentligt intressanta och rika samlingar, från början uppbyggda av bland annat förre kungen, Gustav VI Adolf, i samarbete med två världsberömda Kina-forskare, Johan Gunnar Andersson och Bernhard Karlgren. Såvitt jag förstår finns det inte minsta grund för några insinuationer om att det skulle handla om ”illegalt utsmugglade fornsaker” eller att museets huvuduppgift tidigare skulle ha varit att ”tjäna som referensskollektion för privata samlare.” Den kritiska utvärdering, som Fiskesjö hänvisar till, påstår ingenting i den

vägen, och den ger inget stöd för Fiskesjös radikala omdefiniering av museets målsättning och utställningsverksamhet.

Museet är för närvarande stängt, och det återstår att se vad Fiskesjö kan ha ställt till med när det nästa år slår upp sina portar igen. Tills vidare kan jag bara konstatera, att vetenskapligt kompetenta medarbetare på museet har sagt upp sig i förtvivlan, och att Bernhard Karlgrens efterföljare, professor Göran Malmqvist, som är vårt lands främste nu levande expert på kinesisk kultur, offentligt uttryckt skarp och, såvitt jag kan bedöma, berättigad kritik mot Fiskesjös nya regim.

Lars Lönnroth (loennroth@lit.gu.se) är professor emeritus i litteraturvetenskap och kulturskribent i Svenska Dagbladet.

Teologiska saltomortaler, Bonde

ANNA SOPHIA BONDE är sedan några år prästvigd. Hon har i prästvigningen lovat trohet till den kyrka som i kyrkoordningen beskriver sig som en öppen folkkyrka. Bonde vill tydligen värna den episkopala strukturen – som hon definierar som att prästerna är direkt underställda biskopen. I en sådan hierarki skulle hon slippa ta självständiga, obehagliga beslut.

Denna episkopala folkkyrka har sedan länge och utifrån noggsamma teologiska överväganden, liksom alla stora folkkyrkor förutom den katolska, kommit fram till att man som kyrka är beredd att viga frånskilda till nytt äktenskap. Man gör det utifrån väl givna evangeliska skäl och med angivna argument för och emot. Den katolska kyrkan gör detsamma i praktiken, men först efter att, på ofta minst sagt sofistikerade sätt, fått det f.d äktenskapet förklarad ogiltigt.

Ifråga om att viga frånskilda skulle Bonde alltså enkelt kunna leva upp till sin eftersträlvade episkopala lydnad, men nej. Någoting får henne att inför denna fråga sätta ner bägge fötterna. Nu kommer vi nämligen till en av Bondes mer imponerande teologiska saltomortaler.

Istället för att luta sig mot den svenska kyrkans ”solida tradition” och episkopala struktur väljer hon nämligen att kritisera denna kyrka för att inte ”ta sin

övertygelse på allvar”. Hon gör det genom att ironisera över den kyrka som hon lovat trohet och dess försök att förstå evangeliet i vår tid.

Dessa försök, denna ”lyhördhet mot tidsandan”, ledde bland annat fram till beslutet 1958 om att prästviga kvinnor i Svenska Kyrkan. Det beslutet togs trots enorma protester av sådana som med emfas hävdade att detta var att vika sig för tidsandan, emot den solida kyrkliga traditionen, emot tydliga ord i Skriften.

Kan ni nu följa Anna Sophia Bondes teologiska saltomortaler? Hon dömer i praktiken ut själva grunden för den teologi som har möjliggjort hennes egna prästvigning. Hon hämtar sitt dagliga bröd från de medlemmar i vår kyrka som hon föraktfullt beskriver som vilset ointresserade konsumenter av urvattnad light-kristendom.

Hon anklagar många av oss som dagligen och söndagligen kämpar med att förstå vad Gud vill oss i vår tid för att inte ta vår övertygelse på allvar.

Jag har för min del svårt att ta Anna Sophia Bonde på särskilt stort allvar.

Jonas Gräslund (gronso@hotmail.com) är präst i Svenska kyrkan.

